

W A L W E

ILMUB KAKS KORD KUUS

•••

Toimetuse ja talituse: Uus tän. 14, Tallinnas. Sealsamas tellimiste wasuwõtmine. Kõnetr. 266 ja 348. Kontor on awatud kella 10—3 p.

Nr. 31

Reedel, 8. septembril 1922

2. aastakäik

Sisu: Kaks teed. — Sõjaministri aprillinali autasu määramisel Soome abiwäelastele. — Wabadussõja ajaloo. — Wõis oodata! — Kuidas mõnes wäljapatareis asju aetakse. — Lepingutest Lätiga. — Kes on eesõigustud maasaajad Eestis. — Riiklisest ehituspoliitikast. — Elagu Landeswehr!?! — Kahe protsessi puhul. — Kus meie õieti elame?! — Seletamata saladused (Weste). — Kirjad toimetusele. — Kroonika.

KAKS TEED.

Wabadussõja lõpuga tõusis meil tõsiselt küsimus päewakorra, missugune tüüp sõjawäelistest organisatsioonidest meile kõige kohasem oleks. Üks osa ühiskonnast pooldasid miilitsat; kui vähem kulukat, ja lühidamaajalist, kuna teine ja suurem pool reguläär sõjawäe poolt oli. Läbi löi wiimane. Eeldused selleks olid järgmised: 1918. a. sügisel, kui enamlased Narwa wäerinnal meile peale tungisid, pöörati toleaege walitsuse poolt üleskutsega rahwa poole, et sõjawäge kokku saada. Peale ohwitseride ilmusid ainult mõned üksikud.

Mõnekümne ohwitseri kokkukogumisel moodunes walitsusel juba wäike reaaljõud, millele tugenedes sunnimobilisatsioon wõidi wälja kuulutada. Nüüd ilmusid — hirmu tundel — peale mõne üksiku kõik. Meie rahwas wajas käsku, et end liigutada. Käsk ühtlasi pidi trahwi ähwardusega tagatud olema.

See oli ka täitsa loomulik, sest endine Wene ühiskondline korraldus nõudis kodanikkelt ainult pimedat käsu täitmist, kuna käsu andmistest ta ise alati eemal oli seisnud. Rahwas wõõrdus ühiskondlistest korraldustest, iseseiswast ja omal wastutusel asjaajamisest, käskude arwustamisest nende õiguses — ootas ju sarnasel korral tõrkujaid ju kohe karistus — mis wiimaks tema enese wõime hindamise kuni mitte millegini wiis.

Kui nüüd sarnasele ennast allahinnanud kodanikule südame peale pandi isamaa kaitseks wälja astuda, siis oli ta esimene mõte: äga see käsk pole, sellega ei ole minek sunduslik, kuna teiseks temal täitsa wõimatuna näis oma nahka vähemalt 10 punase märgilauaks seada ja neid weel pealegi wõita;

see tundus nii saatuse, ülemuse wõi Jumala käsu wastu tõrkumisena. Peale selle oli meie kodanikul täitsa tume, missuguseid häid külgi meile iseseiswus wõiks tuua.

Umbes sarnaseid mõtteid kuuldus meie rohkema arwulise harimatute peres ja wäga kaugele neist ei ulatanud ka meie suurema arwulise intelligentsi waated. Osalise wärskusena esines küll meie koolide wanem noorsugu.

Sunnimobilisatsioon seadis asjad joonde. Ta esines hirmutawa käsuna ja selle täitmine tundus nii harjununa ja kergena, et kellelgi meelde ei tulnud tema juures kahelda. Rahwast tuli, millest moodunes wõidurikas sõjawägi.

J. Pitka asus soomusrongide wormeerimise etteotsa ja laewastiku asutamisele, haritlased koondusid Kalewi pataljoni, Kuperjanow wõttis keda sai, kuna polgud nimele perioodist reaaljõududena tegutsema hakkasid.

Waelase nõrk wastupanek oli soodsamaks pinnaks enese wäärtustunde kaswamisele. Initsiatiiv, mis alguses ainult ideeliste meeste päralt oli, kaswas polgu staapidest alla pool. Kogemuste peal põhjenuw usk meelitas kas wõi üksik-mehelisele wastupanekule ja juhtumisi ei olnud mitte wähe, kus üks mees punased tagasi hirmutas ehk nad hoopis wangi wõttis.

Sõjawäe wäärtus kaswas iga lahinguga. Samuti kõwenes isamaa armastus lagunenud ja näljase Wenemaa kõrwal. Suurriikide tunnustused ja nende kiitused meie sõjawäele panid sõduri enese wäärtust tundwalt muhelema ja mõtlema: „seda olen ka mina teinud“. Ühiskonna põnewamaks päewaküsimuseks oli sõdur ja tema tegewus määras riigi poliitika. Siin nähti ära, et

„minust“ wõib palju ära rippuda ja et minu wõim nüüd ille wallawanema küünib.

Sõdur oli kaswanud mitte ainult sõjaliseks, waid ta sirgus päewadega noorriigile kohaseks kodanikuks ja agaraks tegelaseks. Meelsuse aluseks sai kindlasti isamaa armastus, milleni mõned riigid aastasadasid kulutasid.

Aeg sõja lõpust kuni seni pole ka kasuta läinud. Artiklid sõjalise kaswatuse ehk üldse sõjawäeliste küsimuste üle ei olnud esimesel rahuaastal peaaegu sugugi. Järgmisel ilmusid üksikud, kuid wiimasel aastal omawad nad omale õige laialdase piiri. Wastutus sõjawäe wäärtuse eest kandub ühiskonna peale. Ühiskond tunneb loomusunniliselt, et sõdida ei tule mitte ainult sõjaministeriumil, waid kõigel püssikandwal rahwal ja sellepärast ollakse ärgsalt wäärsammude eest sealpool walwel.

Ajalugu jälgides wõime selle üle ainult rõõmustada. Rahwused, kes sõjawäelises kaswatuses end wastutawana tundsid, saawutasid lühikese aja jooksul hiilgawaid sõjalisi tagajärgi.

Neil kujunesid üldtunnustatud sõjawäelise kaswatuse algnõuded: kohusetundele rajatud kõlblus, waimline ja füüsiline aremine, mis kõik isamaa armastuse tundel baseeruwad.

Meil aga argneb see tee kaheks: ühiskond sammub kindlalt oma arenemise rada ja kisub sõjalise kaswatuse oma kontrolli alla, ja on walmis tööle asuma selle harjunud agarusega, millega lahinguid wõideti. Sõjaminister aga kaitseb wastu ja pahan-dab, et teda sellega tema töös segatakse ja otsekohestelt kohustelt ära kisutaks. Milline see töö on ja kuhu ta tüürib, laseme herra ministril enesel tema 9. aug. s. a. ajalehtedele antud sõjawäe kaswatuse alal etteawate kawatsuste teel rääkida.

Kokkuwõetult kõneles ta „Päewalehe“ järel järgmist:

Sõjakool.

Kuna läinud aastatel sõjakooli õpilasi wastu wõeti, kes mitmesugustes koolides ettewalmistuse olid saanud, mille tagajärjel nendel ka ühesugused teadmised puudusid, siis tekitas see asjaolu sõjakooli tööle suuri takistusi. Mõned olid isegi nii nõrgalt ette walmistatud, et nad teistega kaasas ei suutnud sammuda ja neid sõjakoolist kõrwaldada tuli. Et sõjakooli produktiivsust tõsta, siis awati kooli juure möödaläinud sügisel weel kolmas klass, kuhu wastu wõetakse isikuid, kes 6 klassi keskkoolis lõpetanud on.

Selles klassis õpetatakse peaaesjalikult üldhariduslisi teadmisi ja wiitakse üle kahte wiimasesse klassi, kus puht sõjawäelist õpetust antakse.

Sel aastal kawatsetakse spetsiaal-klassidesse rohkemal arwul õpilasi wastu wõtta, kui endistel aastatel, sest tulewal aastal lõpetab sõjawäe tehnikakool oma tegewuse ja ühineb sõjakooliga, kus wastawas klassis kadettidele sapööri ohwitserile tarwis-minewaid teadmisi õpetatakse. Wõrreldes käesolewal kewadel sõjakooli lõpetajate teadmisi läinud kewadel lõpetajatega, wõib neid täiesti rahuloldawaks pidada.

Ohwitseride kursused.

Suurem osa meie ohwitseridest on sõjawäelise hariduse saanud Wene sõja ajal lipnikkude koolides, kus wõrdlemisi puudulikult ja pealiskaudselt õpetati. Et nende ohwitseride teadmisi, mis rahuajal sõjawäes teeni-watelt ohwitseridelt nõutakse, täien-dada, siis korraldati sellekohased ohwitseride kursused. Läinud aastal korraldatud ohwitseride kursustel tulid samuti, nagu sõjakooliski, mitmesugused soowimata nähtused ilmsiks.

Peale selle takistas kursuste korralist tööd weel kohaste ruumide ja tarwiliste õpeabinõude puudus. Ohwitserid ei osanud leksiad üles kirjutada jne., kuid tänawu aastal korraldatud kursustel ei tulnud sarnaseid takistusi enam ette. Ohwitserid olid väga hoolsad, hea attestatsiooniga ja nagu lõpuresultaadid näitawad, andsid kursused kõige paremaid tagajärgi.

Mis puutub

õpejõududesse,

siis peab tähendama, et meil mõnedeisi õpejõududest puudus oli ja teatud ainetete käsitamises muulasi õpetajateks tuli palgata. Esimestel kursustel ei saadud wastawa eriteadlase puudusel sõjakunsti ajalugu üldse käsitada. Praegu ei ole õpejõududest küll puudus, kuid nende hulgas on palju muulasi, kes riigikeelt väga puudulikult oskawad. Sellepärast kawatseb sõjaminister kõiki wõimalusi ära kasutada, et sõjakoolile ja kursustele riigikeelt oskajaid lektorid leida. Juba ongi mitmed eriteadlased kodumaale jõudnud ja sõjaminister loodab, et tu-

lewal aastal mitmed muulased lektoriaid enam ei pea. Üht lektori, nimelt professor Baiewi, süüdistati hiljuti ajakirjanduses haawawates ütelustes Eesti wabariigi kohta.

Olgugi, et loeng kinnine oli ja sellepärast agitatsiooni otstarbest kaugele olnud, ei saa küllalt korrektseks pidada, et Eesti riigi õpeasutustes teeniw isik oma kinnisel eraloengul puhtajaloolisest teemast kõrwale kaldub praeguse aja olusid hindama, siis on sõjawäe ringkonnaülem oma päewakä-suga prof. Baiewi tähelpanu selle peale juhtinud ja temale hoiatuse teinud.

See on siis meie noorriigi Sõjainistri sõjawäelise kaswatuse kawatus, mille teostamisele juba asuti. Wana Wene walitsuse ajal oleks öeldud, see on wormiline ettekanne asja tehnilise külje üle ja seal oleks ta iseenesest kuhugi paberikorwi oma ilmetuse poolest lennanud; meie noorte kodanikkudele näitas ta aga seda, et meie Sõjainister on kiwinenud mingisugusesse eriwormi, millest jookswat elu näha ja tunda on wõimata. Minister oma kawatsuste esipoolel käsitab Sõjakooli sisseastumise tingimusi, kus E e s t i k e e l sisseastumisel katse sooritamise alla kuulub; teises, ohwitseride kursuste küsimuses kaebab ohwitseride madala hariduslise ja kõlblise (wististi) tasapinna üle, kuna kolmandas peasoowina domineerib: „riigi keelt oskajaid lektorisi leida“. Sealsamas käsitatud sõjawäelaste ülikooli peasemise küsimust ma ei puuduta, sest esiteks leidis ta meie eelmises lehes wäärilist hindamist, kuna teiseks ta spetsialistide s. o. arstide ja juristide erihariduse omamist käsitab ja wiimaseid lühikeseajaliste kursustega sw. akadeemilise haridusega wanematest ohwitseridest lubab walmistada. Önn kaasa, kui see aga õnnestub. Tähtsam on aga meile, kuidas meil ohwitseride kontingenti, seda sõjawäe närwi, ettewalmistatakse ja kas nad küllalt elunõuetele wastawad.

Bismarck ütles omal ajal; „Ainult ohwitseride korpus suurendatud ja reformeeritud armee eesotsas wiib Preisi õnnelikule poliitikalikale.“

Meil, kus koolid weel oma rahwuslise ilme otsimisel, langeb ohwitseri peale puhtsõjalise kaswatuse kõrwal, sõdurite poliitiline kaswatus. Ohwitser peab õhutama praegustes nekrutites isamaalsust, selgitama riigikorra wäärtusi, orienteeruma walimisküsimustes, olema hea pedagoog oma erialal, wastama ajakohase administraatori nõuetele, tõstma kõlblust ja käsitama päewaküsimusi. See on seda enam tarwilik, et

meie koolide mitmekülgsed katsed ebaõnnestasid ja riikliselt mitte küllalt kindlaid kodanikke ei suutnud anda, kuna teiseks ta ohwitseri autorideedina püsimiseks tingitud on. Sõjainister neid küsimusi aga omas kawatsustes hoopis ei käsita, sest neid sõjakoolis kui ka ohw. kursustel ei olegi.

Õpejõududeks on muulased. Mitte nende riigikeele oskamatuses ei seisa wiga, waid meelsuses. Ei saa ju muulane asja kallale kõige südamega hakata, sest temal puudub tõukejõud, s. o. isamaa-armastus. Sellest siis tulebki, et meil sõjawäe kaswatuselised õpeasutused ise teed sammuwad, kodanikule wõõraks ja wastikuks saawad ja ohwitseri ikkagi, rahuaegse ohwitseri tsensuse peale waatamata, saamatuks jätawad. Ideede waene, surnud ja tardunud on nende iseloom.

Sellest järgnewad kaks teed: ühel harul noor, wärske ja loow ühiskond oma teadlikuks kaswanud kodanikuga, teisel harul aga Sõjainister, kes kodanik-sõduris ainult käsku kartwat ennesõjaaegset flegmaatilist materjaali näeb. Sõjainister on wõõraks jäänud Eesti kodaniku kaswamisel ja sellest on ka tingitud meie sõjalise kaswatuse saamatus. Asja loomulik lahendamine on: eemaldatagu kiiremalt inimene nii tähtsa ala kui on seda sõjainisteerium, eesotsast ja antagu selle juhtimine inimese kätte, kes teenistus-kohustuslist kahte aastat paremini oskab kasutada. Sõjaline kaswatus peab koos kõlastuma rahwa arenemise tasapinnaga ja wõimalikult wiimase puudujääke parandama ühes kindla ja ajakohase eriala kätte õpetamisega. Seda aga meie praegune juhatus kättel ei suuda teha.

S

SÕJAINISTRI APRILLINALI AUTASU MÄÄRAMISEL SOOME ABIWÄELASTELE.

Kui igalt poolt Wabadusristide ja üldse autasu määramise korra üle nurinad tõusid, siis ruttas sõjainister kindral Soots määratu pikkade artiklitega oma tegewust kaitsma. Sõjainistri kirjutuste järel olid kõik kaebtused ja nurinad põhjendamata ja kõik, ka tuntud seltskonnategelased, kes sõjainistri süsteemi autasu määramisel arwustasid, Wabadusristi wäljapressijad.

Kaugemalseisjal, kellel Wabadusristide annetamise kord ja asjaajamine tundmata, näitawad sõjainistri selctused päris tõenäolised olewat. Neid lihtsüdamlisi koda-

nikke laseme pilku heita selle iseäraliku korra peale, sellega, et paar seda küsimust käsitawat ametlikku kirja awaldame, kust näha, mis walitses autasu määramisel ja kuidas ametiasutus homme enam ei teadnud, mis eila tegi.

Sõjawägede Staap.

Korralduswalitsuse

Inspektori osak.

30. oktoobril 1921. a.

nr. 6782. Eesti saadikule Soomes, Wälisministeeriumi kaudu.

Sõjawägede staabi ülema käsul palun teatada endise „Põhja Poegade“ polgu ülemale oberst Hans Kalm'ile, kes elab Helsingis, Vuorinkatu 7-b, et tema teeks endise temale alluwa polgu sõjawäelaste peale, kes weel Eesti wabaduswõitluse eest mingisugust autasu ei ole saanud, kuid seda ärateeninud, autasu ettepanekud Eesti Wabadusristi ehk tasuta maasaamiseks.

Ettepanekud tulewad teha: a) ohwitseride kohta autasu lehel ja b) sõdurite kohta nimekirja näol, nagu see Sõjaw. Ülemjuhatajale. Ülemjuhataja. Ülew. nr. 140 § 8 ettenähtud.

2-se liigi Wabadusristi wabawuse eest ja tasuta maasaamiseks ettepanekute juure tuleb lisada wägiteo kirjeldus, mis Wabadusristi põhikirjas ettenähtud wägitegudele wastab.

Ettepanekute juure 1-se liigi Wabadusristi saamiseks (sõjaliste teenuste eest) tuleb lisada teenuste kirjeldus.

Tasuta maasaamiseks ettepanekute juures tuleb seda arwesse wõtta, kas ettepanek on isik soowib Eesti kodakondsusesse astuda, nagu see Wab. walitsuse otsuses 11. webruarist 1920. a. ettenähtud. Sellekohane märkus tuleks ettepanekusse kanda.

Eksiarwamiste ärahooldamiseks teatan, et neid isikuid, kellel juba wabawuse eest Wab. rist on, wõib ka tasuta maasaamiseks ettepanna.

Ettepaneku ülem ootab Staabi ülem kõige lähemal ajal.

Korralduswalitsuse ülema k. t.

Alampolkownik K a n e p.

Inspektori osakonna ülema eest Sõjaw. am. (allkiri).

Nagu lugeja näeb, saadeti ülewaltloodud kiri ära 30. oktoobril 1921. aastal. 31. oktoobril esitas oberst Kalm ettepaneku Wab. ristide annetamiseks. Kuid sõjaministeeriumis arwati, et ühekordse ettepanekuga mitte weel kõik soomlased, kes Eesti wabaduswõitluses autasu ärateeninud, selle saamiseks pole esitatud ja 12. nowembril 1921. a. saadeti Eesti saadikule Soomes järgmine kiri:

Sama osakonna nurgastamp.

12. nowembril 1921. a.

nr. 6938.

Eesti Saadik Soomes.

Lisaks minu kirjale nr. 6782, 20. oktoobrist s. a. autasu ettepanekute tegemise asjus endise „Põhja Poegade“ polgu wabatahtliste kohta, palun sellekohane ettepanek teha ka end. Soome wabatahtliste wägede ülemjuhatajale kindral W e t z e r'ile ja end. polgu ülemale oberst Ekström'ile, et nad endi alla kuulunud Soome wabatahtlike kohata samad ettepanekud teeksid.

Oleks wäga soowitaw, et kõik ettepanekud kindr. Wetzeri poolt saaksid läbiwaadatud ja heaksarwatud. See kõrwaldaks wõimalusi, et ühe ja sellesama isiku peale ei saaks mitut ettepanekut tehtud.

Kõiki ettepanekuid palun Teid lähelt oma juure kokkukoguda ja siis ühekorraga sõjaministeeriumi saata.

Korralduswalitsuse ülema k. t.

Alampolkownik K a n e p.

Inspektori osakonna ülema k. t.

Alamkapten (allkiri).

Selle kirja peale esitas oberst Kalm 29. detsembril samal aastal lisa-ettepaneku. Iseenesestmõistetawalt oleks pidanud nüüd järgnema autasu määramine. Kuid Eesti wabariigi sõjaministeerium ei aja oma asju sarnaste lihtsate loogiliste järelduste kohaselt. Selle hiilgawaks tõenduseks olgu järgmine kiri:

E. W

Sõjawägede staap.

Korralduswalitsus.

27. aprillil 1922. a.

nr. 1891.

Polkownik K a l m'ile, Helsinki, Vuorinkatu 7-b.—15.

Teie ettepanekute peale 31. oktoobrist ja 29. detsembrist 1921.

aast. lisa Wabadusristide annetamise kohta „Põhja Poegadele“ teatan sõjaministri resolutsiooni: „Mina loen, et Soome wabatahtliste asi üldse, muu seas ka ristide asi, on lõpetud. Ei saa praegu enam mingit seisukohta wõtta nende meeste hindamiseks. Pealegi on soomlastele protsentuaalselt rohkem ristsid antud, kui eestlastele, sellepärast arwan, et see ettepanek tuleb tagajärgjatta. 21.-IV.-22. Soots“.

Korralduswalitsuse ülem
Polkownik S e i m a n.
Inspektori osakonna ülem
Alampolkownik K a n e p.

Mis see siis on, kas inimeste narrimine wõi mõtteta segamine? Lugiija wõib nüüd ise otsustada, missugune imestus täitis ettepanekute tegijaid ja missuguse iseäraliku arvamise said nad Eesti sõjaministeeriumi ametlikust asjaajamisest. Tingimata pidi neil küsimus hinges tõusma: kas ainult selleks, et natuke nalja teha, lasti Soome abiwägede juhtidel uuesti andmeid korjata ja ettepanekuid teha? Niisugusel juhusel jäi sõjaministeerium oma asjaga terwelt 27 päewa hiljaks, sest aprillinalja tehakse ikka esimesel kuupäewal.

Selle nalja tõttu jäi ka meie saadik Soomes piinlikku seisukorda, sest tema ju kogu seda asja toimetas, olgugi sarnast iseäralist lõppu etteaimamata. Sellest annab tunnistust järgmine kiri:

Eesti Saatkond Soomes.

22. mail 1922. a.
nr. 1294.

Wälisministeeriumile,
ärakiri sõjaministrile.

Saatkonna poolt tehti kirjaga nr. 1363: 22.-XI.-21 oberst Kalm'ile, kirjaga nummer 1376. 23.-XI.-21. oberst Ekströmile ja kirjaga nr. 1377 23.-XI.-21. kindral Wetzterile ettepanek esineda täiendawalt Eesti wabadussõjas neile allunud wäeosades teeninud sõjawäelaste nimestikuga Wabadusristi ehk tasuta maa saamiseks. S õ j a w. S t a a b i Korralduswalitsuse Inspektori osakonna kirjaga nr. 6782. 30.-X.-21. ja sõjaministeeriumi kirjaga nr. 6938 12.-XI.-21. põhjal. (Harwendus originaalil. A. D.).

Saatkond ei saa sellepärast tähendamata jatta, et nüüd ni-

metatud wäeülemate ettepanekute tagajärgjatta jätmise neis wististi wõõrastust peab äratama. Olgu ka tähelpanu juhitud oberst Ekströmi wastuse peale meie ettepanekule, milles tähendatakse, et just Narwa wõtja oberst Ekströmi 1. rood koguni ilma autasuta jäänud.

F. Akel,

Saadik Soomes.

Jättes sarnase asjaajamise lugeja hinnata, pööran weel kord tagasi sõjaministri resolutsiooni juure. On wõimalus olnud kaemat aega näha kirjawahetust wälisriikide ametiasutuste wahel, kuid sarnast wiilimata tooni, kui Eesti sõjaministri kindral Sootsi resolutsioonis, ei ole weel kuulnud. See on nagu mingisugune mõisatalli ehk moonamaja wäljenduswiis, nii et Soome saadik pidi eraldi kirjas korralduswalitsusele teatama, et Eesti sõjaministeeriumi otsuseid sarnasel kujul, nagu nad saadetakse, ei wõi asjaosalistele edasi anda, sest rahwuwahelises läbikäimises ei olda sarnase tooniga harjutud.

Meie wabadussõja kangelaste hulgas kestab autasu määramise üle nurin edasi. Kuid herra sõjaminister ainult polemiseerib oma ihulehe weergudel ja ei mõtlegi asja parandada. Ta ei wõta ka seda arwesse, et isegi Soomes, kus seni meie, kui wäiksema wenna peale häatahtlikult waadati ja meie wäikeste komistuste üle silmi kinni pigistati, sarnaste aprillinaljade tõttu, hakatakse meie peale ironiseeriwa pilguga waatama.

Kuid jumalikkude rahu, mis walitseb meie sõjaministeeriumis, ei jõua segada ei rahwa ega ajakirjanduse heal!

Agent Diplomatique.

WABADUSSÕJA AJALOOST.

Umber 2½ aastat lahutab meid juba wabadussõja wõitluste päiwist. Uue riigi loomise ajajärgul wõrdlemisi pikk aeg, mis olnud wäga sündmusrikas. Kuna ühelt poolt rõõmustada oleme wõinud nii mõnelgi alal suurte elusammude üle (näit. majanduslise elu korraldamine jne.) on teisest küljest wälja paista lastud ka kõige haledamat, otse andeksandmata saamatust. Wiimast peab konstaterima eriti neis küsimustes, mis kuidagi wiisi ühenduses hilja möödunud sõjaga.

Pole suudetud ikka weel enam-wähemgi korralikult likwideerida sõjawäelaste auta-

su asja, waid peame olema ainult pealtwaahtajaks ja heaks wõtma, mis hr. Soots sellel alal meile pakkuda laseb.

Kõige armetumal astmel waibub ka meie hiilgawa wabadussõja jäädwustamine, kui sellest üldse rääkida wõib. Asjata ootame mõnda suuremat rahwuslist mälestusmärki. Olime rahul Harjulageda Peetriga ja wiimase mahawõtmise järel wahime tühja alust. Pole seda küsimust üldse puudututki. Maha maetud, kas igaweseks ajaks aga. Ütleme, see asi annaks veel oodata ja wõidaks ette tuua ainelise jõu puudust ja mõnda muudki põhjendust ehk, kuid mis keelab meid asumast wabadussõja ajaloo kokkuseadmisele, jääb juba täieliseks saladuseks. Igatahes on siin tegemist kõige suurema ja andeksandmata lohakusega. Soomlased on oma kodusõjast kirjutanud terwed köited, lätlased on agarasti ametis Eesti wõitute oma arwele kirjutamise ja rahwuslikeks pühaks kuulutamise, rääkimata Lääne - Euroopa suurrahwustest, kus sõja-ajaloo kirjandus suure tähelpanu osaliseks saab. Meil aga — surma waikus! Isegi eeltöid ei tehta. Tohib see sedasi olla ja jääda? Kindlasti mitte, waid wiimane aeg on tõsiselt asja kallale asumiseks.

Sõjapäiwil ei peetud wäeosades sõja päewaraamatuid ehk tehti seda wäga wiltsalt ehk pealiskaudselt. Osalt oli see tingitud erakordsetest wõitluse tingimustest — kellelgi polnud lihtsalt aega sarnaste ülesannete peale mõtlemiseks. Kõige tagajärjel pärisime wäga wiltsa faktilise materjaali, mille kogumisele, korraldamisele ja süstematiseerimisele oleksime pidanud wiimimata asutama, sest iga päewaga ununewad ikka rohkem ja rohkem mälestused üksikutest episoodidest ja järel jääb ainult ehk üldine segane kogumulje, samuti oleks tarwis olnud energiliselt koguda igasugust ajaloolist materjaali, mis muidu laiali pillatuna häwinemisele pühendatud (isiklised päewaraamatud, dokumendid, päewakäsud, igasugused waenlastelt saadud paberid jne.). Ühe sõnaga — käimas pidi olema kibedam eeltöö, mille põhjal oleks wõidud siis ajaloo wäljaandmisele asuda. Kõige selle asemel aga uinumine. Sedasi edasi kesta ei tohi see enam mitte üht päewa. Eesti sõnalise wanawara peastis Dr. Hurt, asjalise Eesti Rahwa Muuseum, kust peab meile tõusma wabadussõja mälestuse jäädwustaja. Igatahes küsimus, mille peale mitte kerge pole wastust leida. Kindel on igatahes ainult üks, et algatus, ja vähemalt eeltööd tulema peawad Sõjaministeeriumi poolt, teisiti pole see igatahes mitte mõeldaw. Tuleb kõige kiiremas korras energili-

selt asuda faktilise materjaali kogumisele, leida wastawaid tööjõude sõjawäe ridadest toore materjaali wäljatöötamiseks, süstematiseerimiseks ja wälja töötada üldine tööka. Peame saama põhjaliku ja erapooletult kirjutud ajaloo, mille hiilgawad leheküljed tulewastele põlwelele jutustaks riigi rajamise ja kangelaseliku heitluse päewadest. Tuleks igatahes wäljaanda üks põhjalik, kapitaalne töö ja teine lühem, ülewaatlik rahwawäljaanne. Mõlemad wõiksid, õigemini peaksid olema kaunistud rikkalikult piltidega. Peale selle tuleks mõelda sõja pildi-albumi wäljaandmise peale ja meie kõrgemad, diplomeeritud sõjawäelased wõiksid näidata omi wõimisi ning teadmisi Eesti wabadussõja taktiliste ja strateegiliste wõtete käsitlemisel. Peaks tõusma omapärane teaduslik sõjakirjandus.

On's kõigeks selleks lootust? Kahjuks just mitte. Esiteks on sõjaministeeriumis wõimul Wene orientatsioon, mille kasude wastu käib paista lasta wabadussõda ta õiges walguses. Katsutakse parem seda surnuks waikida ehk tähtsust vähendada. Mäletame ju veel wäga hästi Wene walgete kindralite ülistamist, kelle „töö“ tagajärjena õieti Eesti olla tekkida wõinud. Samuti mäletame kui üks pragustest julgewate sõjawäelastest ühes pikas artiklis uskuma katsus panna, et Eesti sõjawäes ja sõjas mitte midagi omapärast polla olnud, strateegilised ja taktilised wõtted olnud kõik samad kui Wenes jne. Oleks see herra ometi waewaks wõtnud jälgida kas wõi meie soomusrongidegi korraldust ja sõdimiswiisi, ta oleks kindlasti kas wõi üürikes ajaks Wenemaalt kaasatoodud prillid eest ära wõtnud ja asju tõsises walguses nägema hakkanud.

Nagu öeldud, ülalnimetud põhjused ei õigusta meid lootma. Tohib sellepärast siis wabadussõja ajalugu ilmumata jääda?! Wõi ehk arwatakse sellega veel aastaid oodata wõima! On tarwis selgust asjasse ja seda ruttu! Tuleb leida teid, kas nii ehk teisiti, aga surnult punktilt on tarwis liikuma hakata.

P. S.

WÕIS OODATA!

Ühes eelmises numbris arwustasime artiklis „Kadugu tung hariduse järel“ kindral Sootsi kawatsust ohwitseridele ülikoolis õpimist ära keelata. Näitasime ära selle „kawa“ lapsikust, mitteotstarbekohasust ja

õiglusetust. Täitsime ebaloomulise nähtuse kinninaelutamisega ainult oma kohustust, ilma et meil lootust oleks olnud seisukorra parandamise suhtes. Seda mitte — kogemused on meid juba õpetanud teisiti mõtlema. Wabariigi kord võimaldab wilistada õiglase arwustuse peale ja oma jonnakat „mina“ täies hiilguses ja suuruses wääramatalt maksma panna. Just kui ei kuulukski meie Euroopa rahwaste peresse, waid oleksime mõni Aasia despooti riik! Teatakse rääkida koguni ühest ministerruumist, kus kuritarwitustega koguni karjääri võib teha. Päris tõsi ikka. Pane midagi toime, mis mitte kokkukõlas pole seaduse ja walitsewa õigluse mõistetega, satu selle töö eest „Walwe“ weergudele ja su täht hakkab tõusma, just kui päiksel. Ja seda kõik ainult sellepärast, et üks isik „Walwet“ silmaotsas sallida ei wõi ja ikka wastuoksa mõtelda ja teha tahab kui „Walwe“ seda teeb.

Nüüd küsimuse juure. Peale mainitud kirjapala „Walwes“ ilmumist ei lasknud end mitte enam kaua oodata ka sõjaministri päewakäsk nr. 331, 14. aug. s. a., kus sõnasõnalt loeme: „minu päewakäsu 15. detsembrist 1921. a. nr. 732. täienduseks luban esitada kõrgemasse õpeasutusse astumiseks edaspidi ainult neid ohwitserisi, kes rahu-aegse ohwitseri kutse täielikult uuendanud. Sõjaminister, kindralstaabi kindral major Soots“.

Teiste sõnadega öeldud, on ohwitseridele nüüd ülikooli ukсед sulutud, kuigi päewakäsk wiisakas rüüs on ilmunud, sest tingimus on lihtsalt mitteteadjatele puru silma raputamiseks. Nii jääb siis kindral Sootsile kahtlane au, et tema kõige esimesena minisritest wõitluse astus hariduse wastu, tahtes sõjawäes hariduslist tasapinda alla suruda mingisuguse Wene Tsugujewi junkrukooli teadmiste tasapinnani. Keegi ei tohi olla targem kui mõni sealt allikast tulnud „elukutseline“, kelle „kutse“ wast ainult ehk Eesti keele põlgamises awaldub. Ja seda lubatakse meeste suhtes, kes tõid Eestile iseseiswuse ja wabaduse! Kas meie siis tõesti enam punastatagi ei oska?

Kuidas reageerib selle järjekorralise surumise sammu peale sõjawäelaste pere. Loomulik, et haritum element nüüd weelgi kiiremalt sõjateenistusest loobuma hakkab, üle minnes teistele aladele, kus walitsemas kulturalisem õhkkond. Seda teewad kahtlemata ka paljud need, kes küll mitte ise ülikooli astuda ei soowi, waid kelledele Araktsejewe kasarmu waim läilaks läheb. Sellega ühtlasi langeb ka sõjawäe sisemine

tablidus. Ainsama lootuse tähena paistawad waatepiiril ainult tulewaaastased Riigikogu walimised.

Üldine arwamine on, et vähemalt sõjaministeeriumi suhtes need põhjaliku muutuse enesega kaasa toowad nii isikute kui ka kursi suhtes. Kui erakondade „kodu-rahuh“ walimiste palawikus lõpeb, siis loodetawasti leitakse julgust tõeoludele silma waatamiseks ja küsimuse päewakorda asetamiseks „kuhu poole meie õieti tüürime“?

Kas ei peaks seda tegema juba nüüd warakult erakond, kuhu kuulub praegune sõjaminister. Igatahes soowitame seda juba erakondlistes huwideski, muidu võib mõni praegu wäike paistew asjaolu erakonna suurusele ehk üsna saatusliseks kujuneda.

N. N.

— 0 —

KUIDAS MÖNES WALJAPATAREIS ASJU AETAKESE.

Sagedased teated ilmuwad ühelt kui teiselt poolt wäärnähtuste üle, mis meie riiklistes ettewötetes ja riigi asutustes hoolsalt maad on wõtmas.

Iseäralik on see, et kuritarwituste ja wäärnähtuste arw just oma enamuses sõjaministeeriumi peale langeb.

Seletatakse, et see ministerruum suurem on, mispärast ka kuritarwitusi seal rohkem ilmsiks tuleb.

Nii oleme iseäralist tähelpanu juhtinud Sw. warustuswalitsuse peale, kes oma „operatsioonidega“ juba üle riigi kuulsaks on saanud, nii on kirjutud diiwiisi staapides ettetulnud kuritarwituste üle jne.

Paistab wälja, et ülemad, kelle kätte riigiwarandus on usaldatud, selle warandusega wäga koduselt ümberkäiwad, — nii on üks meie patarei ülematest kaks warsa maha müünud ja selle raha eest meeskonnale spordi abinõusid ja raamatuid ostnud. Wõib olla on selles süüdi meie sõjaministeeriumi juhtiwad jõud, kes küllalt energiliselt selle eest ei hoolitse, et sõduritele ka meelelahutusi muretseda, kuid sarnane ümberkäimine riigiwarandusega, olgugi oma meeskonna huwides, on siiski lubamata.

Sama patarei ülem laskis oma isa talus kroonu hobustega tööd teha, käesolewal aastal ligi kuu — ja läinud aastal ligi pool kuud aega ja nagu kuulda, on hobused selle aja sees riigi kulul toidetud.

Teatakse rääkida, et ka arwetega ja raamatutega kõik korras pole. Juba endisest

ajast on patareis suur puudujääk tekkinud, mis juba tähendatud wäärnähtuste läbi weelgi suureneb.

Nii muretsetakse heinu sel ajal, kui hinnad äärmiselt kõrged, kuid wõetakse heinu wastu siis, kui hinnad langenud on, millega wõimaldakse heintemuretsejale suuri kasusid saada.

Kodust asjaajamisewiisi kinnitawad weel mõned wäärnähtused. Nii laenatakse tuttawale ohwiterile mitukümmend puuda kaeru põllu seemendamiseks ja kutsutakse komisjon kokku, kes kinnitama peab, et mitu sada puuda heinu on kõlbmataks muutunud, kuna tegelikult kõlbmataks läinud heinu oli ainult mõnikümmend puuda.

Kui igalpool asju sarnaselt aetakse, siis ei pruugi sugugi imestada kui sõjamineeriumi eelarwe kohutaw-suureks läheb.

Ja meil sooritakse weel eelkontrolli ärakaotamisest!

S.

LEPINGUTEST LÄTIGA.

Meie diplomaatidel pole Lätiga lepingute sõlmimisel põrmugi õnne olnud — ilma erandita on kõik senised toimingud sellel alal meie kahjulks kujunenud. Kuigi siin tegemist lätlaste iseäraliste iseloomu omadustega, siiski ei wabanda see asjaolu weel kedagi. Seda tuli warem teada ja arwesse wõtta — misjaoks siis üldse diplomaat ollakse. Igatahes oleks pidanud jatkuma juba kõige esimesest tüssatasaamisest.

Wabadussõja päiwil, kus meie wastu olewad Läti punawäe polgud tegutsesid, Uhmanise walitsus Liibawis laewal wiibis ja maad jalgade alla ei saanud, wabastasid meie wäed Lätimaa ja meie kulul ja warustusega wormeeriti Tartus esimesed Läti wäeosad. Kõik see sündis kokkuleppe põhjal ja otsekohesed kulud pidid tasutud saama. Hädaohu möödaminemise järel ei makstud aga pennigi, waid soowitati edaspidi lepinguid paremini teha ja laoti wastuarwetenä wäljamaksmiseks ette ka ühe sõjamõllus otsasaanud kana ja pardipöög. Maksa weel juuregi . . .

Nagu öeldud — see oleks pidanud ettewaatusele manitsema, kuid ei. Hiljem müüsiwale wõlleiwa eest neile omad kõige paremad raudtee wedurid maha, ehitasime, sellekohase kokkuleppe põhjal, Läti territooriumil raudteedki korda ja andsime lõpmata pläraka oma põlist maaala ära. Ja jah, see Tallentsi piirajamine — on üks tumedamatest ja kurwematest leho-

külgist meie uuemas ajaloos. Rahwahäälletamise asemel antakse esimese järgu riiklise tähtsusega küsimuses lõpuliik sõna ühe inimese kätte, kelle wäljawalik juba meie kasude seisukohast midagi head ei töotanud! On's sarnaseid lugusid ka mujal kuuldud?! Wist neegririikideski ollakse selles suhtes rohkem kogenenud ja toimetatakse kas wõi loomusunnilgi kultuurilmas walitsewate reeglite järel.

Äga mis olnud, on olnud. Praegu pole sinna parata ühti. Muudkui maksame aga kallist pearaha edasi. Kuid kas ei oleks wast nüüdki wiimane aeg teise lehekülje pööramiseks. Päewakorrale on kerkinud Eesti-Läti wahelise kaubalepingu sõlmimine. Tekkib küsimus nii paljudelgi keelele — kas jälle järjekorraline pügasasaamine ehk osaks ei saa. Kaubaleping on ju wastuwaidlemata ültarwulik asi, kuid ta on kaheteraga mõõk, mille terawam pool walusalt meile wermetesse wõib lõigata. Senised nähtused manitsewad igatahes äärmisele ettewaatusele ja järelkaalumisele. Meie huwid peawad kõigiti kaitsitud ning kindlustatud olema. Kas wõime seda loota?! Loodame vähemalt, et kaubaleping Eesti-Läti wahelkordade korraldamises esimeseks pääsukeseks saab meile wastuwõetawuse suhtes. Seks jõudu! —z—

KES ON EESÕIGUSTUD MAASAAJAD EESTIS?

Maaseaduse § 21. järel peawad esimesena maad saama „kodanikud, kes Eesti wabadussõjas wäerinnal iseäralikku wahust on näidanud“. Et selle seaduse teostamine paljugi soowida jätab, teab igitüks. Ei lähe ju peaaegu päewagi mööda, kus ajalehe weergudel kord ühest, kord teisest maanurgast kaebtust ei tõstetaks. Kui suur see ülekohus aga tõepoolest on, mis sõduritest maasaajatega sünnib, selle üle lugeja-linnalane ajalehtede järel ialgi õiget pilti ei saa.

Kes waewaks wõtaks maal külast külasse ja wallast walda ümber rännata, see leiaks igalpool meie wabadussõja kangelas teenimas sulastena, mullatöölistena (rääkimata neist, kes linnades käsitööga omale ülespidamist teeniwad, ehk küll ka nende hulgas põllumehi leidub). Nemad on õigus- tud maad saama, aga — mine wõta, kui ei anta. Küsimise peale: „miks teie maad ei saanud?“ wastatakse enamwähem ühtaoliselt: „Kas wald jättis nimekirjast wälja,

ehk maakonnawalitsus seadis teise kandidaadi, ehk riigimaade ülem eraldas maatüki, mille peale kandideeriti, eriotstarbeks“.

Wähe on neid, kes kohtu läbi endale õigust on läinud otsima — ei taheta jannata. Kandideeritakse teistes waldades, oodetakse, ehk aga ikkagi wiimaks saab. Nii läheb aast-aasta järel, — kui kaua weel?

Need on meie eesõigustud maasaajad — seaduse järel.

Aga maal ümber rännates paistab ka midagi muud silma: et meil wäga palju, kuid mitte sõduritest, eesõigustud maasaajaid on. Need on põllutöoministeeriumi ametnikud. Nende käes on tarwitada n. n. „palgamaana“ kõige paremad maatükid, ilusamad mõisasüdamed. Ärge arwake, et see palgamaa, nii kui nimetuse järel oletada wõiks, neile palga arwel antakse. Ei. Palka saawad nemadki igal 1. kuupäewal, nagu kõik riigiteenijad, täiel määral. Maa antakse lisatasuna. Kõik metsaülemad, metsnikud, riigimaade ülemad ja nende abid jne. jne. on saanud tarwitada suured maatükid, 35—70 tiinu; peale selle eluta ja elus inwentaari wõõrandamise hinnaga. Et see inwentaar kõikidest kõige parem, — on iseenesest mõista: olid ju komisjonide määrajad ja nende liikmed suuremalt jaolt isikud, kes ise asjast huwitud, nii et kõik inwentaar, samuti ka krundid, enne üldist jagamist eraldati.

On wäga ilus, et riik oma ametnikkude elu igapidi mugawamaks püüab teha. Ta peaks seda aga siis juba kõikide ametnikkude suhtes tegema. Mikspärast ainult põllutöoministeeriumi ametnikud niiwõrd eesõigustud on? Elab neist ju suurem hulk maal, kus eluülespidamine iseenesest juba odawam tuleb; mispärast maksab riik nende ametnikkudele sellega, et neile palga juures weel suured maatükid kasutada annab, kahekordse ministri palga?

Natuke naiw on seletada, et palgamaa andmise korral pole riigil waja nende ametnikkude sõitude tarwis hobuseid pidada. See on wäike kasu. Kui palju saab aga riik selle läbi kahju, et ametnik, kellel suur koht kasutada, ialgi kõige oma jõuga riigitöö juures wiibida ei saa; iseäranis sel juhtumisel, kui ta oma maatükki „eeskujulikus“ korras tahab hoida (põllutöoministeerium seletab palgamaa andmise suhet muu seas sellega, et nii rohkem intelligentsi maale koonduks, kes oma majapidamisega teistele eeskujuks wõiks olla).

Asjal on aga ka weel teine külg.

Nagu teada, antakse palgamaa, kui niisugune, ametnikule senikaua kasutada, kuni tema põllutöoministeeriumi teenistu-

sest lahkub. Nüüd kuuleme aga, et sedasama palgamaad kawatsetawat põliseks tarwitamiseks anda kõigile ametnikkudele, kes paar aastat põllut. min. teenistuses wiibinud ja selle juures saadud palgamaad harinud. On see õige? Mikspärast lubatakse ametnikkudele nende käes kasutada olewa maa peal asuwaid hooneid omandada? Kas ainult sellepärast, et siis põhjust oleks seda maad põliseks tarwitamiseks anda? Sest muidugi ei saa kerge olema inimest sarnase maatuiki pealt sundida lahkuma, kus temal omad majad ja laudad peal on.

Küsitawaks jääb, kuiwõrd seaduslik niisugune teguwiis on. Kas mõne metsniku paariaastane teenistus riigile tõesti enam kaalub, kui wabastussõja kangelase teenused? P. K.

RIIKLISEST EHITUSPOLIITIKAST.

Riikline ehitus- ja ametiasutustele ruumide muretsemise poliitika on seni nurinaks palju põhjust andnud. Ei ole ununenud weel meelepaha, mis tekitas hulgaline majade omandamine riigiasutuste jäädawaks paigutamiseks ja üürnikkude korteritest wäljakihutamine. Wiimaseks suuremaks numbriks sellel alal oli Dr. Akeli Suur-Roosikrantsi tän. nr. 10 asuwa maja ostmine Riigikontrollile.

Siis jant Riigiwanema majaga. Selleks omandati teatawasti wõimata kõrge ostuhinna eest Toompeal üks mõisniku wana majalogusk. Räägiti esialgu küll ka ühes saadud kallihinnalisest stiilsest mööblist, kuid see asja ei muuda — mis kallis, on ikka kallis ja jääbki selleks.

Pealegi olla mööblit vähem saadud, kui pidi saama, nii vähemalt räägiwad kurjad keeled. Samuti teatakse jutusta korratusest maja riigi nimele ümberkirjutamisel (krepoteerimine). Raha makstud endisele omanikule kohe lahkesti wälja, wormaliteedi täitmine aga wiibinud millegi pärast ja õigusliselt oli seega müüja ikkagi weel maa ja peremees. Siis tekkinud korruga müüja wõlanõudja päewawalgele ja mis muud kui wõla kindlustuseks majale aresti peale panema. Ja pidi sedasi Riigiwanema maja koguni haamri alla minema!

Hiljem asuti kapitaalase remondi kallale. Küll lapiti ja tehti ümberehitusi enne kui majasse wõidi asuda. Kuid ega's sellega weel jäänud — alles hiljuti wõisid ajalehed teatada, et maja katus läbi jooksta. Järjekult — uus remont!

Nii lõpmatuseni - ja kõik selle õnnetu ostu pärast. Ning riigiwanemal pole ikka seisukohast ulualust, waid iga sõjaaegne keskmise kaliibriga wast-miljonäär elab mitukorda toredamates tingimistes ja tuleb meil wõõrastele esinedes popsnikuna silmi maha lüüa. Isegi asjaosalised saawad lõpude lõpuks seisukorra halatsemisewääril-susest aru ning ruttawad tagant järel wäljapeaseteid leidma. Räägitakse juba uue riigiwanema residents tarwidusest, praegune maja wõidawat aga ärakasutud saada mõneks teiseks otstarbeks.

Aga kuulge edasi. Kadrioru lossi olla hädaliselt tarwis välisriikide esitajate wastuwõtmiseks. Seal asuwat muuseumi ähwardab sellega ühtlasi tänawale wiskamine. Ometi aga mäletame wäga hästi, et maja ostmise puhul ka välisriikide esitajate jaoks seal küllaldaselt ruumi pidi leiduma, kas on siis wihmase suwe tõttu nüüd müürid koomale kuiwanud ehk mõni teine õnnetus ma- ja tabanud.

Meie suurem walulaps on aga alles ehitataw Riigikogu hoone. Sel on muinaslooline iseäraldus mitte millalgi walmis saada. Justament kui Tallinna linna saatuski. Juba aastaid kestab töö. On seal nokitsenud küll oma inimesed, küll põhja-armeelased, kuid wanker ei liigu põrmugi paigast. Missugune hariliku sureliku pea suudaks küll meeles pidada neid ehituse walmis-saamise kohta antud ja lubatud tähtpäiwi ja informatsioon-seletusi. Tagajärjed on ikka petlikud olnud. Wiimane kord töotati seda suuresuuliselt 12. septembriks, mil ju ka suurejoonelisem sissepühitsemine on kawatsetud, kuhu isegi välisriikidest asemikka oodatakse. Uskusime juba. Kuid üllatuseks seletatakse ka nüüd, et maja ikkagi selleks ajaks mitte täitsa walmis ei saawat, ehitus liikuda kauris tigusammul. Nii, nii. Aga milleks siis seda suurt pidulikkust tarwis, kas ainult meie saamatuse demonstratsiooniks wõõraste ees!

Sarnasel wiisil töötamine läheb muidugi maksma hiigla summasid. Mäletawasti on Riigikogu wist juba paaril korral täiendawalt krediiti määranud, mis tõendus-eks esialgsest eelarwe piiridest kaugelt üleminekus. Ka on nendel puhkudel kibedaid etteheiteid tehtud ülisuurte kulude kohta. Juba eemaltwaatajalgi on päewaselge, et asi ühenduses määratumate wäljaminekutega. Täpiseamad andmed aga puuduwad, neid nagu warjatakse. Kuna muidu asja eesotsas olejad omas seletustes nii wäga sõnaohtrad, et iga kui pisema ruumikese ja asja otstarwet walmis on peensusteni kirjeldama, ei lausuta rahalisest

küljest ei musta ega walget; nagu polekski see kodanikkudele huwitaw...

Ja saaksime kõige tagajärjel vähemalt kauni otstarbekohase ning ajanõuetele wastawa ehituse, mis uhkuseks ja auks riigile ja Tallinnale! Kahjuks puudub meil see lootus, sest puuduwad selleks kõik andmed. Kas ei korda siin jälle midagi analoogilist Riigiwanema maja looga. Eeldada seda lubab juba üks ainsam asjaolu. Ehitati kõik aeg ikka jäädawamat Riigikogu hoonet, suur oli aga imestus kui mõni aeg tagasi üks asjale wäga ligidal seisew juhtiw tegelane awalikult mõtet awaldas, et edaspidi Riigikogule uus hoone üles ehitatakse, siis praegune mõneks muuks otstarbeks wõida ärakasutatud saada, näituseks Riigikohtu ruumideks. Tähendab Riigikogu hoone asemel oleme kalli raha eest siiski tulewasteks aegadeks midagi muud saanud ja nüüd tasandatakse siis juba teed ning luuakse meeoleu üllatuste wastuwõtmiseks. Maja otstarbekohasustest ei tea praegu ei head ega halba öelda, kuid väliselt ei rahulda see hoowipealne ehitus küll kunstilisest küljest kedagi, ei ole tal õiget stiili ega nägu. Kindlasti wist oleksime kulunud rahaga sootu uue ja kaugelt ilusama ehituse saada wõinud.

Need mõningad näitused illustreeriwad meie ehituse peawalitsuse saamatust. Kõik ettewõtted on ebaõnnestanud. Puuduwad täitsa kindlajoonelisemad kawatsused. Aetakse jookswaid asju „lappimise“ teel. Põhjendusena armastatakse ettetuua raha puudust uute majade ehitamiseks, kuid kui wanade ümberehitamine sama palju ehk weel rohkemgi maksma läheb — mis on sellega siis riik wõitnud. Ja kuigi uued ehitused nõuaksid rohkem kulu, siis peab meeles pidama, et sellega püsiwaid wäärtusi juure loome ja riik mitte enam kisen-dawa korterikriisi suurendamisest osa ei wõta, nagu see seni sündinud on.

Z

ELAGU LANDESWEHR!?

Ühes eelmises numbris juba juhtisime tähelepanu asjaolu peale, et Saksa orientatsiooniga Eesti riigi waenlaste, eriti okkupatsiooniga ja Landesweriaada aegsed süüteod täitsa karistamata on jäetud ja et sarnased isikud nüüd kui ausad mehed kunagi, jällegi endid „sisse söömas“ on. Märkisime ühtlasi ära millist halba meeoleu ja äritust sarnased nähtused tekitawad. Muidugi ei olnud meil seda tehes lootust sein-

korra üleöö paranemiseks — Kõrtidele kõrwadele on Eestis juba kõnelema harjutud. Kuid igatahes järgnewate üllatuste wastu olime aga täitsa ettewalmistamatad, üllatuste wastu, mis kõigile senistele alles krooni pähe pistis.

Ühel ilusal päewal 23. aug. s. a. wõisime lehtedest lugeda: „endine Olewiste kiriku õpetaja Hahn, kes Saksa okkupatsiooni wägedega maalt lahkus ja Saksamaal elas, on nüüd Tallinnas ja wõtab oma koguduse liikmeid wastu. Nagu kuulda, on tema luba saanud üks kuu Eestis wiibida.“

Pastor Hahni tumedat tegewust mälestawad igatahes väga paljud, igaks juhtumiseks aga tuleme mõnda lühidalt meele. Pastor Hahn oli üks agaramatest Saksa wägede Eestisse kutsumise plaani ja teostamise waimlisest ning tegelikkudest isadest. Okkupatsiooni päiwil rakendas ta end puruwanameelse Saksa koolipoliitika etteotsa ja etendas täiel aurul eestlaste saksastamist. Eestimaa ühendamist Preisiga õhutas Hahn kõigel jõul. Saksa walitsusele Riia landesraadi sellekohase otsuse teadaandmisest wõttis muidugi ta ka isiklikult osa, sõites Saksa peakorterisse. Saksa sõjawäge, walitsus ja korda ülistas ta igal sammul. Nii näituseks — sai ta kohe peale okkupatsiooni wägede Tallinna jõudmist Olewiste kirikus jutlusega hakkama, kus muu seas pajatas: „reformatsiooni tulekust saadik ei ole meie maa ajaloos teist nii tähtsat päewa, kui tänane, kus meie suurelt Saksa isamaalt meile peastjad ja wabastjad tulnud. Meie loodame Jumala peale ja palume, et ta meid jäädawalt meie suure Saksa isamaaga ühendaks. Seda ei palu meie mitte üksi enestele, waid ka oma kaas-kodanikkudele, et ka nemad kõige selle hea osaliseks saaks, mis niisugune suure wõimü warjulolemine annab. Meie loodame, et Jumal meid hoiab weidra wäikse riigiwärdja eest, mis sisemiselt täiesti wõimata on“. Okkupatsiooni wägede äraminekuga läks kaasa „Vaterlandi“ ka pastor Hahn.

Eestis olid seekord tumedad päewad ees, kuna Saksamaal wäljawaated roosilised olid. Need aastad saatis pastor Hahn Saksamaal mööda. Endiste kogemuste põhjal wõime oletada, et ta käed ka seal Eestiwaenulisest tegewusest wabad pole, mida kawakindlalt juhitakse.

Ja nüüd korraga sarnase wiljarikka töö ja tegewuse tagajärjel Eesti wabariigi „kasuks“ ilmub pastor Hahn aumehena kui meteor Tallinna waatepiirile ja on nähtawasti isegi mingisugustele ametikohuste täitmisele asunud, sest lehtede järel wõtta ta „koguduseliikmeid“ ameti asjus wastu“.

Juba teda siis peetakse ja ta ise ennast peab mõne koguduse kirikuõpetajaks. Siiski kuulmata ja jalustrabaw lugu.

Samuti leiame „Esmaspäewa“ nr. 2-st järgmise üllatawa teate:

„Parun Dellingshausen tuleb tagasi.

Berliin, 1. sept. Kuuldawasti astub end. Eestimaa mõisnikkude peamees samme, ja teda uuesti Tallinna tagasi lastaks. Teatud poolt olla selleks ka lootust antud. Siinsete Saksa pagulaste keskel on meeoleolu jälle tõusmas, peale seda, kui pastor Hahn Eestisse sisse lasti. Nagu Berliini baltlased seletawad, pidada pastor Hahn praegu Tallinnas Olewite kirikus igaõhtul palwetundi“.

Üliinimliste pingutuste ja werega saawutasime omale wabaduse ja iseseiswuse ja nüüd hakkame siis ise jälle omas kodus enestele weriwaenlasi soetama — wõi usutakse meeleparandust. Asjata — hunt waatab ikka metsa, kaswatatagu teda kodusse kuidas tahes. Trööstina räägitakse küll, et pastor Hahn'ile peatusluba olla ainult üheks kuuks antud, kuid see asjaolu ei rähulda küll igatahes mitte kedagi. Meie oludes wõib üks kuu muutuda kergesti mitmewõrdseks ehk koguni jäädawaks. Algatakse ainult ettewaatlikult pisemaga peale. Lugu ei seisa küll mitte aja kestwuses. Mitte minutikski ei peaks sarnastel isikutel Eesti wabariigi pinnal püsi olema. Oleme igatahes kaugel rahwuslisest wiha-waenust ja showinismist, nii et käesolewal juhtumisel hr. H. ja D. rahwus meid põrmugi ei huwita. Mõõdupuu olgu aga kõigile ühtlane. Etteheitel rahwuslise wiha-waenu külwamises ei ole sellepärast mitte õigustud ja jätawad meid täitsa külmaks.

Räägitakse küll pastor Hahni sünniwiibimise ja antud luba pikkusest, kuid waigitakse targu, kes nimelt siiasõidu luba temale andnud on. Oleks igatahes äärmiselt huwitaw teada saada.

Julgeme loota, et pastor Hahniga meie riigiwaenlaste tagasiwalgumine jäädawalt lõpeb ja et temalegi õige ruttu kõige otsem tee ihaldatud maale kätte näidatakse.

S. P.

KAHE PROTSESSI PUHUL

Kewadel arreteeriti end. kaitsepolitsei ülem Weem, Kromel ja mõned teised isikud. Omal ajal sünnitas see lugu nii seltskonnas, kui ka ajakirjanduses palju kõmu. Teati rääkida äraandmistest, suurematest kuritarwitustest, Eesti-Wene wahelise sõja prowotseerimisest jne. Protsess pidi ligemal ajal kohtus arutusele tulema, kus ka

suuremaid paljastamisi oodata wõis, sest eeluurimise materjaali ei wõidawat awaldada. Nii seletati üpris saladuslisto ja paljudlewat nägudega. Mõodusid mõned kuud. Wõisime juba oodata eeluurimiste lõppu ja awaliku protsessi päewakorrade kerkimist.

Suur oli aga kõikide üllatus kui ühel ilusal päewal, nii Weem, kui ka Kromel puurist wälja lasti, oma ilmsüütust isegi ajakirjanduses alla kriipsutasid ja omi süüdistajaid kohtulikule wastutusele wõtta ähwardasid! Kõsime, millega on õieti siis käesolewal juhtumisel tegemist? Tõstetud raske süüdistuse tõttu ei oleks kumbki süüalune enne kohtuotsust pidanud päewawalgust nägema. Kas on siis süüdistuse täitsa loobunud, wõi on see pise-maks warisenud. Mõlematel juhtumistel oleks üks meie ametiasutustest oma tegu-wõimsusest küll üsna haleda pildi annud. Liiguwad nii mitmesugused jutud ja oletused, millete tõsiduses õieti wäga raske kontrolli pidada. Oleme ühed wiimastest, kes usukusid, et terwes selles loos kõik „puhas“ ja tegemist ainult ilmsüütute kannatajatega. Selguse muretsomise mõttes oleme igatahes täitsa õigustatud lootma selle kõõmuloo peatset kohtujärje ette jõudmist. —

Wenemaal olid wiimasel ajal mees eestlaste protsessid. Peeti neid mõlemates pealinnades ja mõlemates mõisteti ka inimesi surma. Petrograadis süüdistati eestlasi peajasjalikult spioonashis. Juba kohtukäigust ja uurimismaterjalist selgus, et tegemist oli kõige silmatorkawama prowokatsiooniga. Muu seas esines, olgugi küll süüalusena, oma seletustega kohtus end. Petrograadi opteerimise komisjoni komandant Metsamärt, kelle awalikkus isegi Wene lehtede tõenduse järel „jalustrabaw“ olnud. Metsamärt oli Wenemaa eestlane, nagu neis komisjonides pea kõik ametnikud, ja jääb arusaamataks missugune tõstetjõud ta korruga silmapaistwale kohale upitas. Pärast, paraku hilja küll, selgus, missuguse isikuga tegemist oli. Keda peame süüdlaseks?

Ka meil on wangistatud Nõukogude salakuulajaid otsekohese faktilise süüdistuse materjaaliga. Mitte wäga ammu weel langesid lõksu mõned Wene kohaliku saatkonna ametnikud. Pärast wabastati nad kautsjoni wastu ja pole pärastpoole nende asjast enam midagi kuulda olnud. Wõimalik, et on neile wõimaldatud juba äragsõita, kas diplomaatilisel teel, ehk pantwangide wastu. Mõlemiti läheb meil asi libedasti.

Wenemaa protsessid peaks kord ometi meidki teisele teele wiima. Seal tarwitatakse meie kodanikkude wastu ennekuulmata terrori. Kohtus ei peeta kinni mingisugustest seadustest, waid otsustatakse nagu meele tuleb. Waljusega ei olda kiitsi. Petrograadi protsessis 6 surmamõistetud eestlase süüdistus, kui see kõik tõejalal seisaks, oleks omaga kaasa tuua wõinud ainult wangistust. Nii on see kõikides riikides. Wenemaa aga ei rehkenda seadustega. Igaihele ta oma mõõdupuuga. Peame sellepärast meiegi omi karistusabinõusid Wene suhtes küll muutma. Praegu wõiwad igasugused Wene agendid ja oma äraandjad meil kartmata tegutseda, teades, et neid kas pantwangina wäljalunastatakse, ehk jälle kohtus neile naeruwäärt trahw osaks saab, mida rikkalik tasu mitmewõrdsest kinni katab. Kõigis wiimase aja protsessides on kohtualused otsuse peale reageerinud pilkawa hüüdega: „Ainult!“ Ja neil on õigus imestamiseks, arwesse wõttes oma süütogu. Maksew seadus on liig, armulik, otse kuritegudele awatlew. Tuloks sellepärast tingimata mõningad muudatused läbi wiia, mida erakordne aeg ette kirjutab. Ja Wenemaa agentide suhtes peaks maksew olema nende oma mõõdupuu.

-ap.

KUS MEIE ÕIETI ELAME?!

„Waba Maa“ nr. 184. kirjutab: „Läänemuul sadamas kohati sisse wajunud...“

Läänemuul näib ehitus olema, mis mereasjanduse peawalitsuse armust wist kunagi walmis ei saa. Ehitus, mille peale juba seni mitmed kümned miljonid riigi raha ära häwitatud, on jäetud hoolimata pooleni ja häwineb juba kodanikkude silma all. Selle asemel, et tähendatud ehitust lõpule wiia ja sadamasse nii hädasti tarwisolewaid kauba ladusi juure ehitada, asub mereasjanduse peawalitsus Soomest kraniit kiwide tellimisele ja hakkab sadamas wana uulitsate lõhkumisele ja uute ehitamisele. Algatud suurem töö — kuhu, nagu nimetud, mitmed kümned miljonid riigi raha juba ära tarwitatud — jäetakse hoolimata seisma ja asutakse jälle uute tööde kallale.

Nagu näha, leiawad ettewõtjad uute tööde algatuse omale kasulikuma olema, kui tehtud töid lõpule wiia, mis sellest, et töõdesse miljonisi riigi raha maetud, mida kodanik mark marga kõrwal maksude näol maksab ja riik ehitusest mingit tulu ei saawuta. Meie Mereasjanduse peawalitsuse uuemoelist ehituswiisi kroonib kawatsetaw

leping Lääne muuli wenelastele 12 aastaks rendile andmine — see tähendab — meie kõige tähtsamat ja awaramat osa sadamast wenelastele 12 aasta peale monopoli-seerida, wäitega, et wenelased selle aja jooksul Läänemuuli kauba ladud ehitama saawad jne. Mis see tähendab? Siin püüab Mereasjanduse peawalitsus kodanikkude silmade eest kinni katta seda ots-
 tarbetut riigi raha raiskamist Lääne muuli ehitamise peale, ilma et see walmis oleks saanud ja Eesti Wabariik sellest wähe-
 matki tulu saawutanud. Meie, kodanikud, waatame kurbtusega pealt ja imestleme, kuidas see kõik meie päwil nii väga wõi-
 malik on ja kus on meie riigi juhid, kes riigi kasude eest ometi walwel peaks olema?!!!

Samas „Waba Maa“ nr. 184 kirjutakse: „Mis otstarbeks tarwitakse meil jahwatud põlewkiwi?“

Nagu teada, ostis Riigi raudteewalitsus omal ajal wedurite kütmiseks põlewkiwi. Katsuti põletada tükkides ja pulbris, mis otstarbel kiwi peeneks jahwatati jne. Nüüd üllatuseks — wõis eile sadamas näha — peeneks jahwatud põlewkiwi on omale „õige koha leidnud“ ja nimelt täidetakse sellega uut Lääne muuli.“

Ime odaw on see riigi raha. Alalõpmata pillutakse teda siit ja sealt riiklistest asutustest kahel käel katsete, katsete ja jälle uute katsete peale wälja. Sina, kodanik, kannu aga nurisemata! mitmesuguste mak-
 sude näol miljonisi kokku, et neid katsete tegemisteks riiklistele asutustele wälja pumbata.

Kord wilksatas ajakirjanduses teade: „Riigi ametnikkude koosseisu wähen-
 damise kawatus“. Rõõmuga lootis iga kodanik, et riigi juhtiwad jõud kord ometi arusaami-
 sele on jõudnud, et meie wäike riigike nii suurt ametnikkude karja ülewal pidada ei suuda. Kuid kawatus, nagu näha, on ainult ajalehe paberil — tagajärgi tegeliselt pole seni kuskil näha.

Riigi raudtee walitsus, kus ametnikkude koosseis wõrdlewalt küllalt suur — laiutab ennast alalõpmata — nagu pilkeks. Luu-
 akse uusi, ilma mingisuguse otstarbeta, osakondi, — nagu wiimane uuem ülesleidis: „Riigi raudtee ekspeditsiooni agentuur“, ku-
 hu pea kõik ainult optandid teenistusse ko-
 gutud, kuna meie omad sõdurid asjata tööd otsiwad.

„Tulewikus“ nr. 40. ja nr 63. kirjutakse korratustest Tallinna sadamas, missugused ellukutsutud raudtee ekspeditsiooni agen-
 tuuri, kui parallel asutuse loomisega Tulli-

walitsuse kõrwale — äranäidates, et riik ju-
 ba nüüd, kus seesinane „üleliigne“ asutus alles algatusel, ainult ilma mingisuguse wa-
 jaduseta ametnikkude palkade peale aastas 4.800.000 marka tulde laseb, muud kulud arwamata... Wabariigi walitsus aga ei näi asja tähelegi panema. Teedeministeriumis peetakse hoogsalt komisjoni koosolekuid ja arutakse laialisi kawasi agentuuri edas-
 pidise tegewuse üle, kuna meie praegustel riigi juhtiwatel jõududel ometi päewaselge peaks olema, et riiklised ettewõtted, olgu nad tööstus- ehk kaubandus- iseloomuga, ajast ja arust maha jäänud on ja nad wõist-
 lust eraettewõtetega pidada ei jõua ja lõp-
 pude lõpuks riigil nende läbi suuri kahjusi kanda tuleb.

Meie, riigi kodanikud, kelle kanda sar-
 naste kawatsuste ja õnnetute katsete tege-
 mine jääb, ei wõi siin rahulikult pealtwaat-
 ajaks jääda, waid peame kõige waljemalt protesteerima ja nõudma sarnaste üleliigse-
 te asutuste ja nende kaudu riigile ainult suuri kulusi toowate kawatsuste likwideerimist. On harilik nähtus, et riikliste ettewõtete ellukutsujate poolt uute asutuste tegewus kawade ja eearwete kokkuseadmisel äarmi-
 selt ühekülgne püütakse olla. Katsutakse tulusi ülisuurelt wõtta, kulusi aga meelega maha salata. Sarnane on lugu ka raudtee ekspeditsiooni agentuuri asutamise-
 ga. Tehti ajakirjanduse, iseäranis „Päewalehe“ ja „Waba Maa“ kaudu suurt kõmu riiklistest kasust, kuid kaupmeeskond ja tolliwalitsus, kes uuel loodud agentuuriga igapäew koos töötab — kõneleb hoopis teist.

Kaupmeeskond on sunnitud olnud Wa-
 bariigi walitsuse ees protestiga esinema „agentuuri“, kui ilma otstarbeta asutuse ellukutsumise wastu, kes seni Tallinna sadama töödes ei mingisugust kasu pole kor-
 da saatnud, küll aga ainult segadusi sünni-
 tanud ja oma suure ametnikkude hulgaga riigile, nagu „Tulewik“ teab tõendada, 4 miljoni 800 tuhat marka ainult ametnikkude palkadeks wäljaminekuid soetada ja millest lõbu tunnawad Wenemaalt ajutiselt Eesti tulnud optandid, kes Eesti wabariiki ainult endile ajutiseks pelgupaigaks wali-
 nud, et Wenemaa olude muutmisel parajal pilgul jälle jäljetalt kaduda.

Mispärast on riigi majapidamine usalda-
 tud isikute kätte, kellel muud meeles ei mõlgu, kui riigi kassa kulul üllatawaid ope-
 ratsioone soetada ja katsejaamasi asutada?.

Kodanik.

SELETAMATA SALADUSED.

(Weste).

Üksiku inimese kukkur ja ühiskonna kapitaal. Pangapidaja Scheel. Advokaat Tomberg wainude wäljakutsujana.

Iga inimene teab juba oma isiklistest elukogemustest, et rahalistes asjades alati äärmiselt korrekt tuleb olla, wastasel korral tekiwad segadused, millel inimese kohta diskrediteeriw mõju ja mida likwideerida ei ole kerge asi.

Et üksiku inimese kukkur, samuti ka rahwa ehk ühiskonna waranduse pani-paigas — pangas — kõik korras oleks, selleks on seatud rewidentid. Näituseks, kui sulle palgapäewa õhtul lokaali läwe jalge alla juhtub ja sa satud üleelamistesse, mis su rahakoti peale kergendawalt mõjub, siis wõid julge olla, et sinu kodune rewident esiti waljul sõnul su korruptsioonilisi kalduwusi konstateerib ja pärast harja warreaga su waranduslist miinust sinna kohta kwiteerib, kuhu jääb sulle muhuline mälestus mitmeks ajaks lokaalis nauditud lõbu natukesest.

Rewident on nii üpris kardetaw isik ja sellepärast hoiab iga korralik inimene oma kukku korras, mida ka pangapidajal teha tuleb, et alati rewidenti ees oma äriraamatuid lahti wõiks lüüa.

Kahjuks ei tehta aga igas pangas mitte nii. Herra Scheel, näituseks, pani kewadel kõik rattad selleks käima, et rewidenti mõneks nädalakski oma pangast eemal hoida. Kahtlustati isikut, kellele panga operatsioonide rewideerimine ülesandeks tehtud, kuritegewuses, aga kui rewident selgitust nõudma hakkas, milles see „kuritegewus“ seisab, siis ei liikunud herra Scheeli suu ega sülg. Rewidentil ei jäänud siis muud üle, kui kohtu poole pöörata, et tähendatud asutus panga herralt aru päriks, missuguse patu pärast rewidenti ees pangamaja uks suluti.

Üks wanasõna aga ütleb, et kohtu uksest sisse minek on kerge, aga wälja tulek raske ja seda sai rewident käesolewal juhtumisel kõige selgemini tunda. Ta usaldas oma kohtuasja advokaat Tombergi hooliks, ja jäi ootama millal asi harutusele tuleb.

Weeresid nädalad, weeresid kuud, aga asjast pole kuulda mitte kui midagi. Wiimaks läks rewident advokaadi juure ja küsis, kas ikka enne ilma lõppu peaks protsess algama. Wiimaks teatas advokaat, et 21. augustil asi ees.

Kõmbib siis tähendatud päewal adwokaadi herra oma wolitajaga kohtu hoone poole ja tee peal annab mõista, et mis tema, s. o. rewident, kohtu saali ilmaaegu tuleb, külap tema kõik asjad ilusasti ritta ajab. Teine aga asjast huwitud ja ei jää maha.

Kohtumajasse jõudes astus advokaat korraks kantseleisse ja tuli sealt warsti pahaselt wälja.

„Asi mokas: palwekiri on kaduma läinud.“ Lähewad mõlemad kantseleisse, preili otsib ja otsib, ei palwekirja kusagil.

„Aga kuidas teie teadsite, et asi täna harutusel pidi olema?“ küsib wolitaja ja adwokaadi herra wastas kõheledes: — „Noh, ma teadsin seda niisama...“

„Ehk unustasite siiski kirja ära saatmata?“

„Ei wõi olla, mul on selle tunnistuseks postiwalisuse kwiitung olemas.“

Kantselei preili küsis tähendatud kwiitungi näha ja adwokaadi herra hakkaski seda otsima. Ta pööras pahupidi oma mape, katsus läbi tasku raamatu kaane wahed ja teatas wiimaks: „Kwiitungi küll ei ole, aga mul on kuhugil sellekohane märkus tehtud, et tõesti kirja posti peale panin.“

Pangu nüüd lugeja tähele: Öigusteadlane, kellel kõik keeled suus ja wiskab kirja, mis walgub, paneb kinfitatud kirja posti peale, aga kiri läheb kaduma, niisamuti nagu kaotsi on läinud postiwalisuse kwiitung, ehk herra Tomberg küll ütleb selle asemel kusagil mingisuguse märkuse olewat.

Oli keeruline lugu, aga küll advokaat asjad uuesti õigeks ajab. Tema noor, kergekäeline mees: kribinal-krabinal uus palwekiri walnis ja protsess algab nelja päewa pärast uuesti.

Ilmuski „rewident“ 25. augusti kuu päewal kohtusse, aga ei tule kusagiltki nähtawale herra Scheeli. Ta saab rahutuks, waatab ringi, isegi pinkide alla ja lae poole pöördub ta, aga pankiiri pole kusagil.

Kohtunik lõpetab põnewuse, ta seletab, et advokaat Tombergi ettepanekul on kohtututse saadetud herra Scheeli isale, kellel aga kahjuks kohtusse ilmumine sellepärast wõimata, et ta juba kümme aastat hauas puhkab.

Ilmas on saladusi, mille seletamiseks inimese mõistus nõrk ja maakera pinnal liigub inimesi, kelle loogikast keegi pagan aru ei saa. Mis asi sundis näituseks herra Tombergi kohtu ette kutsuma isikut, kes ammu juba kadunud sinna kuningriiki, kuhu waewalt jõuab kiri wõi pawestka, kuna

nõuetaw isik ometi siin, mõnisada sammu kohtuhoonest eemal elab. Herra Tomberg, enne kui waimusid hakkas wälja kutsuma, oleks pidanud ette nägema selle operatsiooni tagajärjetust, sest kuigi temal see Ben-Alilik kniff — wana Scheeli warjuriigist wälja kutsuda — oleks õnnestanud, poleks see ikkagi oma poja ärioperatsioonidest ja keelepeksmisest kõneleda wõinud, sest teise ilma elanikud sarnaste maiste asjadega tegemist ei tee.

Nüüd on teadmata, millal järgmine kohtu päew tuleb. Sest keegi ei wõi ette teada, mis wahepeal sündida wõib. Ehk kordub jällegi kirjade kadumine ja saadetakse kol tukutse waimudele.

Wanarahwa juttudest, mis tunneme peidetud warandustest ja rahaaukudest, räägitaks ka wahtidest, kes raha aukude juures ja kes wõisid kõliseswa kulla silmapilgu ajaga muuta, kas kuiwanud puulehtedeks ehk kustunud süteks. Üldse näitab wana usk selle peale, et suured warandused on alati ümbritsetud kõiksugustest müstilistest olewustest ja seletamata saladustest, see wana rahwa usk leiab kinnitust eelpool kirjeldatud loost.

Willem Kops.

KIRI TOIMETUSELE.

„Walwes“ 21. juulist s. a. nr. 27 on awaldatud kellegi herra „J. K.“ poolt toimetusele saadetud kiri, millega selle autor awalikkuse ette toob mõnda korralagedust ja wäärnähtust raudteewalitsusest. Et see kiri ka raudteede politsei tegewust puudutab, sellepärast pean tarwilikuks asja kohta järgmist seletada:

Peale platwormi automaat-piletikassa ärakaotamist hakati platwormi piletite asemel esimese jaama piletisi müüma, ja niisugune korraldus on kuni tänapäewani maksew olnud, wäljaarwatud punaste ja okkupatsioonide ajad. Isik, kes sellekohase piletiga platwormile peasenud, on kohustud oma piletit kogu platwormil wiibimise aja niisama alahoidma, kui reisiija enda sõidupiletit rongi peal, s. o. kuni nende ärakorjamiseni.

Et herra K. ühes enda tuttawaga sõidupiletid ja platskaardid ainult endi abikaasadele lunastasid ja et platwormi piletisi „üldse olemaski pole“, nagu K. seda enda kirjas toonitab, siis ei oleks pidanud kumbki herra ka platwormile peasema.

Kuidas K. siiski platwormile sai, seda tema kirja sisu ei selgita. Kõll on aga juhtumisi olnud, et nii mõnelgi, kes kalliks peab ehk milgil muul põhjusel üldse ei soowi endale platwormile peasemiseks piletit osta, — korda on läinud ilma selleta sinna peaseda, tähelepanemata jättes neid silmapaistwaid hoiatust, mis jaamaesisel, sees ja tagaküljel mitmes kohas wäljapandud: Selleks oodatakse silmapilku, kus uute awamisel reitajad ühetelise wõidu platwormile ruttawad; minnakse rongi tahaküljele ja hõlitakse wagunite wahelt parajat silmapilku läbipeasemiseks; uuest suure kiirusega läbimines näidatakse uksewähile kas rongi peale minijalt sõbralt ehk „abikaasalt“ laenatud platskaarti jne. jne.

Kõigile niisugustele nähtustele pliri panna ei ole just kerge, sest siin seisab ju inimene inimese wastu, pealegi üks hulga wastu, ja kui juft on sellest, mis „teistes maades“ on, siis peaksid küll platwormile minejad ka teiste maade eeskujul wäljapandud keeldusest ja hoiatustest katsuma arusaada. Ei taheta seda tähta, siis tuleb politseil enda kohut tähta ja aüüdlase kohta protokoll kokkuseada. Selle juures on aga sagedaks nähtuseks saanud, et isik, kes enda seaduswastase teguwiisi üle protokoll kokkuseadmist ei suuda rahulikult pealt waadata, mitmesuguseid wabandusi ette toob, nagu, et piletit peale wäljaminekut mahawisanud j. m., äärmisel korral aga kaebtuste ja ajakirjandusega ähwardab ning ametnikku haawawate sõnadega üleüldwab.

Mis sellesse puutub, et isikutel, kes 5 minutit enne rongi äraminekut jaamahooneesse tulewad, mingisugust piletit tarwis ei ole, nagu seda K-le öeldud, siis ei ole see õige, sest pilet peab igal isikul jaamahoonesse tagasiminekul üldse platwormilt lahkumise juures alal olema, waatamata selle peale, kas ta 1 tund ehk 1 minut enne rongi äraminekut platwormilt lahkuda soowib.

Tõsi on, et ka wäljamaalaste kohta ilma piletita platwormil wiibimise kohta protokolle on tehtud, kuid mitte „wäljamaa saadikute“ kohta.

Lõpuks olgu veel tähendatud, et hra J. K. ja tema kaasalase kohta said protokollid raudteede politsei 1. jaoskonnas kokkuseatud kui isikute kohta, kes ilma piletita platwormil wiibisid, mitte aga „kui ilma piletita sõitjate peale“.

Mis sellesse puutub, et raudteewalitsus seni waewaks ei ole wõtnud ühtegi automaat kassat jaamas ülesseada, siis ei ole selleks minu arwates mingisugust tungiwat wajadust nüüd, kus sõidupiletisi mitte ainult kahest kassast ei müüa, nagu Wene walitsuse ajal, waid kolmest kassast, kahest reisibüroost ja kahest „Magadiswagunite Seltsi“ kassast — kokku seitsmest kohast, ja piletiwõtjale ei teeks iseäralikku raskust ühekorraga üht ehk rohkem piletit enda saatjatele wõtta. Pealegi on raudteewalitsusel krediidi puudusel palju suurema tähtsusega töösid tegemata, kui seda automaat piletikassa muretsemine on, ja arwan, et kirja autoril need suurema tähtsusega ja teostamata tööd teada on, ilma, et neid siin üksikasjaliselt üleslugema hakkaksin.

Mis otstarbeks on üldse sarnane kord? Wastus: Reisijate endi huwides! Kui kõigi sõitjate saatjaid, keda sagedasti ühel inimesel 6—7 ja weelgi rohkem on, ilma mingisuguse korrata platwormile lasta, samuti ka juhuslikult jaamas wiibijaid, wõib igaüks ettekujutada, mis siis Balti jaama platwormil sünniks, nagu see enne oli, kus jaamateenijad enam korralikult enda tööd teha ei saanud ja tasku ning pakkide wargus kõige kõrgemale tipule tõusis, mida tähendatud jaam kunagi näinud. Praeguse korra juures on aga igasugused wargused pea täielikult kadunud.

Raudteede politsei walitsus.

Politsetülem (allkiri).

Sekretäär (allkiri).

MÄRKUSED.

Tõstamaa mõisast on „Walwes“ hra Toots'i „maaahnitsemise“ suhtes juba enne-malt juttu olnud.

Nagu nüüd kuuleme, elab Tõstamaa mõisas endise walitseja lesk, herra Toots'i sugulane ja tarwitab mõisas eraldi 6

tuba, kuna neli kooliõpetajat on sunnitud väljaspool elama, sest ruumisid kooli juures ei leidu. Tõstamaa wald aga peab sarnase luksuse eest õpetajatele 5400 marka kuus korteri raha maksma. Seltskonna ja kooli huwides oleks küll soowitawam, et see kuue-toaline korter wabaneks ja õpetajad seal ruumi leiaks.

Teada, et hra Toots'il on mõisas õmalgi suur korter tarwitada, kuhu ka oma sugulast mahutada wõiks, sest kuus tuba inimesele, kellel mingit ühist mõisaga pole (mõis on riigiomandus) on ikkagi liig, kuna teised selle all kannatama peawad.

A-um.

KROONIKA.

4. skp. olid Tallinna-Haapsalu rahukogus harutusel 5 kaebtust meie ajakirja wastutawa toimetaja wastu. Wiimast süüdistasid laimamises ja waleteadete awaldamises mereasjanduse peawalitsuse juhataja Tiedemann ja tema abi ins. Saharow, endine laewasõidu ameti juhataja Treilman, endine Peterburi opteerimise-komisjoni esimees Org, hra Hanson ja leitnant Ein. Erakaebajatest ei olnud kohtusse ilmunud hrad Tiedeman, Saharow ja Treilman, mispärast need asjad kohtu poolt ära lõpetati.

Kaebajate A. Org'i ja K. Hanson'i asjad lükati edasi tõendusdokumentide muretsemiseks.

Leitnant Ein'i kaebtuse asjas mõistis kohus toimetaja õigeks.

Ometi kord hakatakse ametnikka Riigikeeleoskamises eksamineerima.

Nii teatab „Pwl.“, et Walitsuse sellekohase otsuse põhjal moodustatakse ministerruumides komisjonid, kes Eesti keele oskamises puudulikud ametnikud eksamineeriks, nende ametikohuste ulatusele wastawates piirides.

Wäljasaadetud Owtsharow jälle Tallinnas.

Wenelane Owtsharow, kes omal ajal Eestist wälja saadeti, on ootamata Tallinna ilmunud. Kuuldawasti on ta nüüd korraga üks suurematest Inglise-Balti tehase aktsionääridest. Tema ilmumine Tallinna on prantslaste keskel ärewust tekitanud, sest kuuldawasti on Owtsharow oma aktsiad siin inglastele edasi annud. Lähematel päewadel on oodata aktsionääride peakoosolekut,

kus lõpulik lahing selle üle lüüakse, kes wabriku peremeheks jääb. Muuseas olewat ka mõned eestlased Owtsharowi käest mitme miljoni eest aktsiaid omanud. Nimeatakse ühe kindrali ja wann. adwokaadi nimised, kes mõlemad maaliidule lähedal seisawad.

„W. Maa“.

Alide Kahlbergi salakauba asi.

Kahlbergi salakauba asi, millest niipalju ajalehtede weergudel on juttu tehtud käib pikkamisi „salakauba asjade rada“ nagu see ikka meie juures wiisiks!

Kahlberg on wangistatud kohtuwõimude korraldusel ja istub kinni Tallinna eeluurimise wangimajas, kinnipeetud asjad on mitu korda hindamisel olnud ja tulewad lähemas tulewikus jäl'e hindamise alla.

Kahlbergi kaaslased angeldajad käiwad agarasti adwokatide ukstel ja pingutawad meeli ja lihakseid, et peasta mis iganes peasta wõib. Otsitakse paragrafisid, et pärlisi kalliskiwidest ära lahutada ja sellega osa wäärtusi kätte saada.

Kaitsjad püüawad ilmale selgeks teha, et 26 weebruaril tabatud Kahlbergi wäärused, — salakaup sugugi ei olla.

„Põhja Kodu“.

Toimetusele saadetud kirjandus.

Laewandus nr. 8. Waba Eesti nr. 31. Roman nr. 11. Eesti politseileht nr. 38. Eesti spordileht nr. 32—33.

KIRJAWASTUSED.

P. S. Walgas. Ei lähe. Kustas. Tartus. Tarwitame, palume jatkata arwame tasu alla.

T. O—k. Tartus. Ei lähe. K. . . rs. Siin. Täname hoiatuse eest. Pataref. Saime teiselt poolt. K. . . . i, Wõrus. Kuulnutusi ei tarwita. J. K. . . r, Läänemaalt. Tarwitame, arwame tast alla.

Keegi. Tallinn. Liig wäikse tähtsusega, ei lähe. Miss. Olete isiklikult tundmata

„Walwe“ järgmine nummer ilmub reedel, 22. sept.